

MAKTABGACHA TA'LIMDA TAYYORLOV GURUHI BOLALARINING IJTIMOIY MOSLASHUVI

Turo pova Sanobar Karimjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti maktabgacha ta'lim yo'nalishi magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruxi bolalarining ijtimoiy moslashuvi, maktab ta'limiga pedagogik va psixologik jixatdan tayyorligi, atrof muhit bilan o'zaro munosabati, sharoitga moslashish, o'zini anglash, muloqotga kirisha olishi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: munosabat, muhit, muloqot, psixologiya, aloqa, shaxs, moslashuv.

SOCIAL ADAPTATION OF PRESCHOOL PREPARATORY GROUP CHILDREN

Abstract

This article discusses the social adaptation of children in the preparatory group of preschool education, pedagogical and psychological readiness for school education, interaction with the environment, adaptability, self-awareness, ability to communicate.

Keywords: attitude, environment, communication, psychology, communication, personality, adaptation.

Biz amalga oshirayotgan isloxotlarning asosiy maqsadi- bolalarning baxtli kelajagi uchun barcha sharoitlarni yaratib berishdir. Sh.M.Mirziyoyev

KIRISH

O'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlar nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari sonini yanada oshirish va ular ko'rsatadigan xizmatlar turlarini kengaytirish uchun mustahkam poydevor bo'ldi. Bugungi kunda mamlakatimizda ro'y berayotgan chuqur o'zgarishlar sharoitida inson psixologiyasi, uning qarashlari, e'tiqodlari, odatlari, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy rollari qayta qurilmoqda. Ehtimol, ba'zilar uchun bunday o'zgarishlar nisbatan oson, boshqalari uchun ular shaxsiy fojiaga aylanadi, depressiya, noqulaylik, stress, ijtimoiy tanazzulga olib keladi. Ta'riflangan odamlar toifasiga jamiyatning atrof-muhit ta'siriga eng sezgir bo'lgan va yetarli darajada ta'sir

ko'rsatmaydigan qismi bolalar bo'lsa xavflidir. Ularga qarshi turish uchun ijtimoiy "immunitet" zarurdir. Ya'ni bolalar kattalarga qaraganda ko'proq jamoaviy faoliyatga muhtojdir. Jamiyatdagi muloqot va o'z taqdirini o'zi belgilash, buning yetishmasligi ularning ijtimoiy va individual rivojlanishini sekinlashtiradi. Ijtimoiy moslashish muammosi zamonaviy sharoitda dolzarb bo'lib bormoqda. Chunki ijtimoiy muhitning murakkabligi ortib bormoqda. Intensiv faollik, odamlarning yetarli darajada aloqasi yo'qligi, tez o'sib borayotgan ziddiyatli ma'lumotlar oqimi, ta'sir etuvchi omillar sonining ko'payishi, ruhiy stressning kuchayishi, hissiy stress jiddiy ruhiy kasalliklarga olib keladi. Bola dunyo bilan muloqot qilishning birinchi tajribasini oilada ota-onalar va yaqin odamlarning diqqat bilan qarashi ostida oladi. Aynan oila bolaning atrof-muhit bilan o'zaro munosabatini ta'minlaydi, uning dunyoni bilish qobiliyatini oshiradi. Bu odamlar bilan muloqot qilish tajribasini shakllantirishga, bolaning turli ijtimoiy rollarni o'zlashtirishiga, jamoaviy faoliyat jarayonida kattalar, tengdoshlar bilan muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Xususan maktabgacha pedagogikada maktabgacha ta'lim tashkiloti tayyorlov guruxi bolalarining xalq o'yinlari orqali ijtimoiy moslashuv muammosi o'rganilmagan. Bundan tashqari ta'lim jarayoniga shaxsni shakllantirishning yangi vositalarini joriy qilishda, ularni tanlashda birinchi o'ringa ta'lim va tarbiyaning yangi vositalarining bir emas, balki bir qator ta'lim funksiyalari amalga oshirish imkoniyatini ishlab chiqish lozim. Bunda xalq o'yinlari maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy moslashuvi vositasidir, balki bolalarni o'z xalqining an'analari bilan dastlabki tanishtirish vositasi sifatida ham xizmat qiladi.

ASOSIY QISM Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy moslashuvi haqida gapirishdan oldin, men moslashuv va umuman ijtimoiy moslashuv nima ekanligini ta'riflamoqchiman. Moslashuv - bu odamning yangi sharoitlarga va yangi muhitga ko'nikishi. Ijtimoiy moslashuv - bu bolaning tengdoshlari guruhiga kirishi ijtimoiy guruh, jamiyatda mavjud bo'lgan me'yorlar, xatti-harakatlar qoidalarini qabul qilish, o'zini o'zi anglash va rol o'ynash jarayonida qolish sharoitlariga moslashish, o'zini o'zi boshqarish qobiliyati, o'zo'ziga xizmat ko'rsatish, boshqalar bilan adekvat aloqalar shakllantirishdir. Ijtimoiylashtirish - bu bolaning ijtimoiy tajribani o'zlashtirish jarayoni va natijasidir. Ijtimoiylashuv natijasida bola madaniyatli, bilimli, odobli shaxs bo'lib yetishadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiylashuvining natijasi bolaning maktabga tayyorligidir. Ko'p tadqiqotchilar (T.G.Dichev, V.P.Kaznacheev, I.A.Miloslavova, B.D.Pargin, L.M.Rastova) birinchi navbatda "moslashish" tushunchasini shaxsning atrof-muhit bilan o'zaro ta'sirini faol tartibga solish jarayoni sifatida aniqlab berdilar, uni shaxs tomonidan ijtimoiy tajribani faol o'zlashtirish jarayoni deb hisobladilar. Atrof muhitga moslashish parametri sifatida "moslashish" atamasi dastlab N.Obert, D.Raymon, B.F.Verigo tomonidan qo'llanilgan va keyinchalik V.Gil, E.Edrian, A.A.Uxtomskiylar tomonidan ishlab chiqilgan va turlicha ta'riflangan. Ko'pgina biolog va fiziologlar B. Verigo (1888), V. Gill (1930),

E. Edrian (1935), A. Uxtomskiy (1945), P. Makarov (1956), A. Lebedinskiy (1961) va boshqalarda, moslashish deganda inkubatsion belgilari va tirik tizimning atrof-muhitning o'zgargan sharoitlariga keyingi qarshiligi bilan tavsiflangan moslashishning umumiy biologik parametri tushuniladi, ya'ni joriy stimulni nolga tushirish yoki o'zini o'zi cheklash harakati sifatida boshlang'ich faollik deb ta'riflangan Ko'pgina psixologlar (L.S.Vygotskiy, D.B. Elkonin, A.V. Zaporozets, G.S. Abramova, M.Yu. Kulagina va boshqalar) maktabgacha yoshni 3 yoshdan 7 yoshgacha cheklaydilar. Bolaning hayot yo'lini davrlarga bo'lish bolaning rivojlanish qonuniyatlarini, individual yosh bosqichlarining o'ziga xos xususiyatlarini yaxshiroq tushunish imkonini beradi. Maktabgacha pedagogika va bolalar psixologiyasida o'rganilayotgan muammoning holatini o'rganish, mavjud amaliy tajribani tahlil qilish, eksperimental ish natijalari xalq o'yinlaridan ijtimoiy moslashuv vositasi sifatida foydalanish metodikasini ishlab chiqish imkonini berdi. Ko'pincha bolalar o'yinlarda o'zlarining his-tuyg'ularini yo'llar bilan namoyon qiladilar. Ba'zi hollarda ular bir-birlarini masxara qilishadi, bir-birlarini chaqirishadi, boshqalarida - ular tashvishlanishadi, hamdardlik qilishadi, yordam berishadi. Tayyorlov guruxi bolalarning o'yinlarida, o'smir bolalardan farqli o'laroq, ularning munosabati yanada yorqinroq, ochiq ifodalanadi. Kuzatish bolalarni sayrlarda, guruhda, bayramlarda va o'yin-kulgilarda o'ynaganlarida o'tkazildi. Maktabgacha yoshdagi tayyorlov guruxi bolalari mashg'ulotlarni yaxshi ko'radilar, ular mashg'ulot davomida ommaviy o'yinlarda qatnashishdan xursand bo'lishadi. Bolaning shaxsiyatini shakllantirish va uning ijtimoiylashuvi jarayonida uning hayotining birinchi yillarida maktab ta'limidagi odamlar (kattalar va tengdoshlar) dunyosiga qanday moslashishi, u o'z o'rnini topa olishi katta ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi tayyorlov guruxi bolalarida shaxsning intellektual, axloqiyirodaviy va hissiy sohasining jadal rivojlanishi kuzatiladi. Tayyorlov guruhga o'tish bolalarning psixologik holatining o'zgarishi bilan bog'liq: birinchi marta ular bolalar bog'chasidagi boshqa bolalar orasida eng kattasi kabi his qila boshlaydilar. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tayyorlov guruxi bolalarining ijtimoiy moslashuvining buzilishiga olib keladigan omillar: 1. Asab tizimining faoliyatini buzadigan kasalliklar. Masalan, DEHB bilan bolalar beparvo, impulsiv, haddan tashqari faol, bu ularning atrofida tomonidan rad etilishiga sabab bo'ladi. atopik dermatit va bronxial astma umumiy asabiy fonni o'zgartiradi. bunday bolalar ko'proq injiq, ko'z yoshlarini, o'zini tuta olmaydi. 2. Emotsional-ixtiyoriy sohaning xususiyatlari, ular orasida tashvish, tajovuzkorlik, sustlik va uyatchanlik darajasini oshirish mumkin. 3. Muloqot ko'nikmalarining yetishmasligi, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot qilishda qiyinchiliklar. Aynan shu omil ko'pincha ijtimoiy moslashuvning buzilishiga sabab bo'ladi. 4. Konfliktli vaziyatlarni mustaqil hal eta olmaslik, faoliyatda sheriklarning qarshiligiga toqat qilmaslik, vaziyatdan chekinish va boshqalar. Ijtimoiy moslashishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish va oldini olishning

asosiy usuli bu o'yin, chunki o'yin maktabgacha yoshdagi bolalarning etakchi faoliyatidir. O'yinlarning uchta sinfi mavjud: 1) bolaning tashabbusi bilan yuzaga keladigan o'yinlar (bolalar, - mustaqil o'yinlar: tajriba o'yini; mustaqil hikoya o'yinlari: - syujet va namoyish; - syujet va rol o'ynash; - direktorlik, - teatrlashtirilgan; 2) kattalar tashabbusi bilan paydo bo'ladigan o'yinlar, ularni ta'lim bilan amalga oshiradi ta'lim maqsadlari: o'quv o'yinlari: - didaktik, - syujet-didaktik, - harakatlanuvchi; -dam olish o'yinlari: - qiziqarli o'yinlar, - ko'ngilochar o'yinlar, - intellektual, - bayram va karnaval, - teatr tomoshasi; 3) etnosning tarixan shakllangan an'analaridan kelib chiqadigan o'yinlar (kattalar va katta yoshdagi bolalar tashabbusi bilan paydo bo'lishi mumkin bo'lgan xalq o'yinlari). XULOSA Xulosa qilib aytganda tayyorlov guruxida bolalarining ijtimoiy moslashuvida otaonaning, muhitning, tarbiyaning va tarbiyachi berayotgan ta'lim tarbiyaning roli kattadir. Bolaning ijtimoiy moslashuvida predmetli muhitni to'g'ri tashkil qilib bera olish, uning ichki "men" nini shakllantirish, ichki dunyosini his qila olish va bola bilan to'g'ri muloqot qilish lozim. Bola atrofdagilarga o'z munosabatini bildirishida va muloqotga kirishishi uchun ruhiyatini ko'tarish tashqi olamga bo'lgan qiziqishini yanada oshirish lozimdir.

ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINI 2030- YILGACHA RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASINI TASDIQLASH TO'G'RISIDA 18.05.2019 PQ-4312 SON
2. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING QONUNI MAKTABGACHA TA'LIM VA TARBIYA TO'G'RISIDA 2019-yil 22-oktabrda
3. Ahmedova Q., Yuzina T. Bolangiz maktabga tayyormi? – T.: 2000.
4. Посходиева Дулгар Васильевна. Социальная адаптация старших дошкольников средствами народных игр : пед. наук: Москва, 2000 158 с.
5. Аксарина Н.М., Голубева Л.Г. Характер адаптации детей раннего возраста при поступлении в детское учреждение. М.: ЦОЛИУВ. 1974.-39 с.